

Fundacja
Aleksandra Kwaśniewskiego
AMICUS EUROPAE

„BIULETYN OPINIE”

Nr 6/2011

Kuryle – wieczny problem między Rosją a Japonią ?

Małgorzata STAŃCZYK

Warszawa, 22 marca 2011 roku

Japonia i Rosja toczą spór o przynależność terytorialną grupy wysepek Habomai oraz wysp Shikotan, Kunashiri (ros. Kunaszir) i Etorofu (ros. Iturup) zaliczanych przez Rosję do Kuryli Południowych, przez Japonię nazywanych Terytoriami Północnymi. Wyspy mają małą powierzchnię, są słabo zaludnione (16.400 osób, z czego duża część to personel militarny¹) i rozwinięte. Wokół nich znajdują się bogate łowiska a ich nieprzynależność do Japonii generuje problem połowu ryb wokół nich przez Japończyków. Wyspy nie posiadają znaczących zasobów mineralnych. Dla Japonii nie mają większego znaczenia geostrategicznego. W kwestii tego czy takie znaczenie mają dla Rosji zdania są podzielone wśród samych rosyjskich ekspertów. Część uważa, że wraz z końcem zimnej wojny to znaczenie spadło², część podkreśla, że wciąż jest ono ogromne. General pułkownik Leonid Iwaszow wskazuje, że w razie ich oddania, rosyjska flota pacyficzna zostałaby faktycznie zamknięta w swoich bazach na Morzu Ochockim i mogłaby funkcjonować jedynie z baz na Kamczatce. Stałoby się tak, ponieważ wszystkie wyjścia rosyjskich łodzi podwodnych i nadwodnych statków na ocean można by bardzo łatwo kontrolować wykładając przejścia między wyspami minami lub ustawiając na nich brzegowe punkty obrony raketowej, stacje wykrywania okrętów podwodnych i nawodnych oraz obrony przeciwlotniczej³.

Sporowi o wyspy, leżące na północny-wschód od Hokkaido, dało początek zajęcie ich przez wojska ZSRR w sierpniu 1945 roku. Od tego czasu strony nie znalazły rozwiązania, nie podpisały także traktatu pokojowego po II wojnie światowej. Oba kraje przedstawiają swoje racje. Rosja wskazuje, że w Traktacie z San Francisco z 1951 r. Japonia wyrzekła się praw do Wysp Kurylskich, tak więc są one częścią Rosji na mocy prawa. Co więcej, kolejne agresywne działania japońskich militarystów pozbawiły ten kraj jakiegokolwiek historycznego czy moralnego prawa odwoływania się do traktatów, które zostały zawarte w XX wieku. Japonia z kolei uważa wyspy za swoje terytorium bezprawnie okupowane przez ZSRR a obecnie Rosję. Swoje stanowisko opiera na tym, że Terytoria Północne nie należą do archipelagu Wysp Kurylskich i tym samym nie wyrzekła się ona do nich praw. Powołuje się przy tym na Traktat ze Shimody z 1855 r., w którym całkowicie pokojowo zostały potwierdzone już wcześniej istniejące granice między państwami – między wyspami Etorofu i Uruppu. Tokio podkreśla również, że wyspy te nigdy wcześniej nie były częścią innego niż Japonia kraju, nie były nigdy rosyjskie. Co więcej ZSRR nie podpisał traktatu z San Francisco. Japonia wskazuje również, że ZSRR przystępując do wojny przeciwko niej, złamał podpisany i ważny pakt o neutralności.

---

¹ [P. Felgenhauer](#), *Russian Military Build-up in the Pacific May Not be Aimed at Japan*, "Eurasia Daily Monitor" Volume: 8, Issue: 34, 17.02.2011, dostępne na:

[http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews\[swords\]=8fd5893941d69d0be3f378576261ae3e&tx_ttnews\[any_of_the_words\]=kuriles&tx_ttnews\[tt_news\]=37523&tx_ttnews\[backPid\]=7&cHash=59f4c23d300c98f9bbeec6ea45c0cd66](http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews[swords]=8fd5893941d69d0be3f378576261ae3e&tx_ttnews[any_of_the_words]=kuriles&tx_ttnews[tt_news]=37523&tx_ttnews[backPid]=7&cHash=59f4c23d300c98f9bbeec6ea45c0cd66), data odczytu: 28.02.2011.

² [P. Felgenhauer](#), *The Kurile Islands: a Key to Russia's Maritime Nuclear Strategy*, "Eurasia Daily Monitor", Volume: 7, Issue: 200, 4.11.2010, dostępne na:

[http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews\[swords\]=8fd5893941d69d0be3f378576261ae3e&tx_ttnews\[any_of_the_words\]=kuriles&tx_ttnews\[tt_news\]=37127&tx_ttnews\[backPid\]=7&cHash=92e41c7f3dd044bc65a848d04e9fc410](http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews[swords]=8fd5893941d69d0be3f378576261ae3e&tx_ttnews[any_of_the_words]=kuriles&tx_ttnews[tt_news]=37127&tx_ttnews[backPid]=7&cHash=92e41c7f3dd044bc65a848d04e9fc410), data odczytu: 28.02.2011.

³ <http://svpressa.ru/politic/article/33173/>, data odczytu: 15.11.2010.

Pierwsze porozumienie w sprawie dalszych losów wysp i możliwości rozwiązania sporu podpisano w 1956 r. Strony uzgodniły, że dwie najbliższe położone Japonii wyspy, Habomai i Shikotan wrócą do niej po podpisaniu traktatu pokojowego. Jednak w 1960 r., kiedy został przedłużony traktat japońsko-amerykański, ZSRR wycofał się z tej deklaracji wskazując na znaczną zmianę sytuacji. Kraj ten zaczął reprezentować stanowisko, że nie posiada żadnego sporu terytorialnego z Japonią i nie zamierza z nią negocjować nad powrotem wysp, gdyż bezspornie należą one do ZSRR. Swoje stanowisko w tej sprawie zmienił dopiero wraz z końcem zimnej wojny. Jednak mimo dwóch historycznych deklaracji: Jelcyn - Hosokawa z 1993 r., w którym Jelcyn uznał, że wszystkie cztery wyspy są przedmiotem negocjacji oraz z Krasnojarska z 1997 r., w którym Jelcyn i Hashimoto stwierdzili, że zrobią co w ich mocy by podpisać traktat pokojowy do roku 2000, sporu nie rozwiązano i wciąż budzi on emocje po obu stronach, szczególnie intensywne od listopada ubiegłego roku.

1 listopada 2010 r. rosyjski prezydent Dmitrij Miedwiediew gościł na wyspie Kunashiri co wzbudziło nie będący zaskoczeniem protest Japonii. Wizyta Miedwiediewa była pierwszą wizytą przywódcy ZSRR/Rosji na spornych terenach. Wywoła ona oburzenie w Japonii, a władze tego kraju złożyły protest w ambasadzie Rosji w Tokio, wskazując, że pogorszy ona relacje japońsko-rosyjskie. Rosja nie próbowała łagodzić sytuacji, ambasador oświadczył, że w związku z tym, że wyspy te są częścią terytorium Federacji, wizyta prezydenta na Kuryłach to kwestia wyłącznie wewnętrzna oraz, że pogorszenie relacji japońsko-rosyjskich jest niekorzystne dla obu stron. 2 listopada Tokio odwołało swojego ambasadora w Moskwie. Wizyta mocno uderzająca w stanowisko Japonii nie wprowadziła jednak większego ochłodzenia w relacjach. Już 8 listopada Tokio przywróciło ambasadora, a spotkanie między premierem Japonii Kanem a prezydentem Rosji Miedwiediewem, które odbyło się 13 listopada, po szczycie APEC w Jokohamie, odbyło się w spokojnej atmosferze. Po przedstawieniu swoich stanowisk w kwestii przynależności wysp, liderzy wyrazili chęć rozwoju ufego dialogu między dwoma krajami, a spotkanie zakończyło się wspólnym uzgodnieniem, że kraje będą rozwijać wzajemne relacje, w pierwszej kolejności gospodarcze.

Wydawać się mogło, że wizyta prezydenta była jednorazowym działaniem Moskwy i że nie będzie ona podejmowała równie negatywnie odbieranych w Japonii działań w najbliższym czasie. Jednak cztery miesiące od tego wydarzenia wiadomo, że Rosja podjęła aktywną politykę wobec wysp i że wizyta Miedwiediewa była jej początkiem. Nigdy wcześniej działania najwyższych władz Rosji/ZSRR wobec wysp nie były tak intensywne.

Miesiąc po wizycie Miedwiediewa wyspy odwiedził wicepremier Igor Szuwałow, następnie, 3 lutego 2010 r. minister obrony Federacji Rosyjskiej, Anatolij Sierdukow odwiedził garnizony na wyspach Kunashiri i Etorofu, a także przeleciał śmigłowcem nad wyspą Shikotan⁴. Wizyty na wyspach

---

⁴ R. McDermott, *Moscow Explores Asia-Pacific Security Role*, "Eurasia Daily Monitor" Volume: 8, Issue: 36 22.02. 2011, dostępne na: [http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews\[swords\]=8fd5893941d69d0be3f378576261ae3e&tx_ttnews\[](http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews[swords]=8fd5893941d69d0be3f378576261ae3e&tx_ttnews[)

to jednak nie jedyne pole ożywienia polityki Rosji. Miedwiediew wydał dyrektywę, wzywającą do lepszego wyposażenia wojska rozmieszczonego na Kurylach Południowych. Postawił przed ministerstwem obrony zadanie zapewnienia „niezbędnego i wystarczającego” składu uzbrojenia na Kurylach⁵ i oświadczył, że Rosja musi rozmieścić "konieczną, wystarczającą i nowoczesną broń w celu zapewnienia bezpieczeństwa wyspom jako nieodłącznej części Rosji"⁶. W ramach dozbrajania Morkwa umiejscowi dwa najnowsze francuskie okręty desantowe Mistral na Rosyjskim Dalekim Wschodzie⁷, by, jak powiedział wiceminister obrony generał Nikolai Makarow, zapewnić bezpieczeństwo łańcuchowi Wysp Kurylskich, który, według niego, jest obecnie pozbawiony możliwości obrony⁸.

Rosja otwiera także sporne wyspy na zagranicznych inwestorów, mogą oni liczyć na ulgi. Szef Federalnej Agencji do spraw Rybołówstwa poinformował, że została zawarta umowa o założeniu wspólnego przedsiębiorstwa na Kunashirze z firmą chińską. Będzie się ono zajmowało hodowlą strzykw, które będą eksportowane do Chin. Wskazał, że rozmowy prowadzone są także z biznesmenami z Korei Południowej. Jako sektory możliwej współpracy minister spraw zagranicznych Siergiej Ławrow wymienił energetykę, rybołówstwo i turystykę⁹. Chęć ściągnięcia na wyspy inwestorów wpisuje się w plan Rosji rozwoju Kuryli. (W 2006 r. został założony specjalny program federalny, w ramach którego w latach 2007-2015 miało zostać przeznaczonych 612 milionów dolarów na rozwój cywilnej infrastruktury na Kurylach. Do tej pory wydano 306 milionów i jest to jeden z niewielu programów, których nie obcięto w związku z kryzysem¹⁰).

Poważnym problem dla Japonii jest widoczna zmiana stanowiska Rosji w sprawie zwrotu spornych wysp. Władze Rosji odeszły od wcześniej deklarowanego rozwiązania w postaci oddania dwóch najbliższych Japonii wysp, Habomai i Shikotan. Miedwiediew deklaruje, że „wszyscy muszą zrozumieć, że cztery wyspy są nieodłączną częścią Rosji, będziemy podejmować wszelkie działania, by umocnić naszą obecność na wyspach, to nasz strategiczny region”¹¹. Na początku lutego, przed wizytą w Moskwie byłego ministra spraw zagranicznych Japonii Seiji Maehary, doradca Kremla ds. polityki zagranicznej Siergiej Prichodźko oświadczył, że suwerenności Rosji nad Kurylami „nie podlega żadnej rewizji ani dziś ani jutro”. Zapowiedział też kontynuację wizyt władz Rosji na sporne

---

[any_of_the_words\]=kuriles&tx_ttnews\[tt_news\]=37542&tx_ttnews\[backPid\]=7&cHash=d978d6a606ef5b2bce4d3911cb39a9f9](#), data odczytu: 28.02.2011.

⁵ *Главкомат BBC считает целесообразным развернуть на Курилах соединение, оснащенное зенитными ракетными комплексами "Бук"* 16.02.2011, <http://www.itar-tass.com/level2.html?NewsID=15961183&PageNum=1>, data odczytu: 18.02.2011.

⁶ *Miedwiediew wzywa do obrony Wysp Kurylskich*, 9.02.2011, http://www.rp.pl/artukul/35,609142_Miedwiediew-wzywa-do-obrony-Wysp-Kurylskich.html, data odczytu: 10.02.2011.

⁷ P. Felgenhauer, *Russian Military Build-up...*, op. cit.

⁸ Interfax, 9.02.2011, cyt. za: *Russian Military Build-up...*, op. cit.

⁹ *РФ приглашает иностранных инвесторов на Курилы, Япония готова рассмотреть это предложение, но без ущемления ее юридической позиции*, 11.02.2011, <http://www.itar-tass.com/level2.html?NewsID=15945632&PageNum=5>, data odczytu: 18.02.2011.

¹⁰ *Russian Military Build-up...*, op. cit.

¹¹ *Острова Курильской гряды являются неотъемлемой территорией РФ и ее стратегическим регионом – Медведев*, 09.02.2011, <http://www.itar-tass.com/level2.html?NewsID=15938253&PageNum=7>, data odczytu: 18.02.2011.

wyspy¹². Chodź stanowisko to nie jest nowe, gdyż od drugiej kadencji prezydent Putin zapewniał, że wyspy należą do Rosji zgodnie z prawem międzynarodowym i że nie będą w tej sprawie prowadzone dyskusje, to nigdy wcześniej nie było ono przedstawiane tak kategorycznie i zdecydowane i nie było powtarzane z taką częstotliwością.

Wszystkie te działania budzą niepokój Tokio oraz wywołują protesty. Wizytę ministra obrony ministerstwo spraw zagranicznych nazwało „wzbudzającą głęboki żal”¹³. Zaniepokojenie w Japonii budzi zwłaszcza zbrojenie się Rosji na Kuryłach¹⁴. Decyzja Moskwy o dozbrojeniu sił na Rosyjskim Dalekim Wschodzie została podjęta po tym jak po latach Tokio zmieniło zapis w strategii bezpieczeństwa narodowego zmieniając Rosję wskazywaną do tej pory za główne zagrożenie, na Chiny i Koreę Północną. W kwestii otwierania wysp na zagranicznych inwestorów Japonia zajmuje stanowisko, że jest to całkowicie niezgodne z jej stanowiskiem i że może to skomplikować stosunki japońsko-rosyjskie. Tokio sprzeciwia się projektom gospodarczym na Kuryłach Południowych jeśli wymagają one rosyjskich dokumentów, gdyż może to wskazywać na rosyjską przynależność wysp¹⁵. 8 lutego rząd Japonii z podobnych względów oficjalnie odrzucił propozycję Moskwy o utworzeniu strefy wolnego handlu na Kuryłach, co zaproponował w grudniu Miedwiediew, wskazując, że mogłoby to zbliżyć Japonię i Rosję¹⁶. Japonia deklaruje, że może rozpatrzyć możliwość współpracy gospodarczej z Rosją na spornych wyspach, ale bez zmiany pozycji prawnej Japonii wobec wysp.

Tokio jednak również podejmuje działania wobec wysp, rodzące niezadowolenie i protesty Moskwy. Co roku, od 1981 r., 7 lutego, w rocznicę podpisania rosyjsko-japońskiego traktatu w Shimodzie 7 lutego 1855 r. obchodzony jest „Dzień Terytoriów Północnych”. W obchodach biorą udział władze Japonii. W dniu tym przed ambasadą Rosji w Tokio odbywają się protesty, głośne demonstracje zwolenników powrotu czterech wysp do Japonii. W tym roku na spotkaniu wystąpił premier i minister spraw zagranicznych. Naoto Kan nazwał wizyty rosyjskich władz na spornych wyspach niewybaczalnym skandalem, zapewnił, że Japonia nigdy nie zmieni swojej pozycji w sprawie wysp. Podczas wiecu, w pobliżu ambasady rosyjskiej, grupa japońskich nacjonalistów ciągnęła po ziemi rozerwaną i wybrudzoną rosyjską flagę, z megafonów wołano: „Ruscy, won z naszej ziemi”¹⁷. Jak wskazywały rosyjskie władze, obchody Dnia, choć odbywały się co roku, nigdy nie miały tak wrogiego wydźwięku. Ministerstwo spraw zagranicznych Rosji wystosowało notę protestacyjną w związku ze

---

¹² *Suwerenność Rosji nad Kuryłami nie podlega rewizji*, 7.02.2011, http://www.rp.pl/artukul/35,606547_Suwerennosc-Rosji-nad-Kurylami-nie-podlega-rewizji.html, data odczytu: 10.02.2011.

¹³ *МИД Японии заявил протест послу РФ в Токио из-за визита министра обороны РФ на Южные Курилы*, 4.02.2011, <http://www.itar-tass.com/level2.html?NewsID=15922393&PageNum=0>, data odczytu: 8.02.2011.

¹⁴ *Россия активизирует военную деятельность на Дальнем Востоке - министр обороны Японии*, 15.02.2011, <http://www.itar-tass.com/level2.html?NewsID=15954591&PageNum=4>, data odczytu: 18.02.2011.

¹⁵ *РФ приглашает Японию к совместным рыболовным проектам на Курилах*, 18.02.2011, <http://www.itar-tass.com/level2.html?NewsID=15967030>, data odczytu: 18.02.2011.

¹⁶ *Токио отверг российскую идею о создании СЭЗ на Курилах*, 8.02.2011, <http://www.itar-tass.com/level2.html?NewsID=15932030&PageNum=0>, data odczytu: 8.02.2011.

¹⁷ T. Serwetnyk, *Rosyjska flaga zniszczona w Tokio*, 7.02.2011, http://www.rp.pl/artukul/35,606622_Rosyjska-flaga-zniszczona-w-Tokio.html, data odczytu: 10.02.2011.

zbezczeszczeniem flagi. Szef rosyjskiej dyplomacji Siergiej Ławrow uznał słowa Kana za „zdecydowanie niedyplomatyczne”. Obchody Dnia Terytoriów Północnych nie zakończyły nieprzyjaznych wobec Rosji działań w Japonii. 8 lutego do ambasady Rosji w Tokio dostarczono kopertę z kulą karabinową i listem z żądaniem zwrotu Terytoriów Północnych.

W odpowiedzi na działania Japonii, politycy Liberalno-Demokratycznej Partii Rosji wiceprzewodniczącego Dumy Władimira Żyrinowskiego wezwali do bojkotu japońskiej kuchni, która stała się bardzo popularna w Rosji. W wyniku wzmocnionej kontroli sanitarnej japońskich restauracji w Petersburgu, z powodu niespełnienia norm sanitarnych zamknięto sześć japońskich restauracji¹⁸.

W związku z działaniami obu krajów wobec spornych wysp z ostatnich czterech miesięcy, spotkanie ministrów spraw zagranicznych Japonii i Rosji, które odbyło się w dniach 11-12 lutego w Moskwie nie mogło przebiec w pozytywnej atmosferze. Nie obyło się też bez ostrych słów. Ławrow wskazał, że tegoroczne obchody Dnia Terytoriów Północnych, jak też wypowiedzi premiera Japonii nie mają dobrego wpływu na atmosferę negocjacji. Wyraził także żal z powodu zdecydowanie niedyplomatycznych wypowiedzi premiera Japonii Naoto Kana na temat wizyty prezydenta Dmitrija Miedwediewa na Kurylach, wskazując, że różnią się one od przyjaznego tonu, jaki charakteryzował spotkanie przywódców w listopadzie ubiegłego roku¹⁹. Wskazał, że jeśli w rozmowach z Rosją górę biorą radykalne działania, w których w dodatku uczestniczą władze Japonii, rozmowy nie mają perspektyw. Maehara w odpowiedzi powtórzył stanowisko Japonii w sprawie sporu, a w kwestii zagranicznych inwestorów na Kurylach wskazał, że pogorszy to stosunki japońsko-rosyjskie, podkreślając, że jest to sprzeczne ze stanowiskiem Tokio. Obie strony wskazały na potrzebę prowadzenia rozmów w atmosferze pozbawionej emocji, wyraziły potrzebę osiągnięcia porozumienia. Wskazały, że traktat pokojowy może zostać podpisany dopiero po znalezieniu rozwiązania akceptowalnego przez obie strony. Mimo tych zapewnień i deklarowanej chęci prowadzenia rozmów i znalezienia rozwiązania, spotkanie pokazało rozdźwięk w pozycjach obu krajów, Maehara określił je jako paraboliczne czyli nie mające wspólnego punktu przecięcia²⁰. Propozycja Ławrowa powołania wspólnej komisji historyków, która miałaby zająć się problemem terytorialnym, została odrzucona przez ówczesnego ministra spraw zagranicznych Japonii²¹. Wyraził on wątpliwość w celowości funkcjonowania takiej komisji, wskazując, że były powoływane już różne komisje eksperckie i ich praca

---

¹⁸ T. Serwetnyk, *Wojna o sushi zemstą za Kuryle*, 15.02.2011, http://www.rp.pl/artukul/35_612789-Wojna-o-sushi-zemsta-za-Kuryle.html, data odczytu: 20.02.2011.

¹⁹ *(Nie-) Dyplomatyczny, "niewybaczalny" skandal*, http://www.tvn24.pl/12691_1691928_0_1_nie_dyplomatyczny--niewybaczalny-skandal_wiadomosc.html, data odczytu: 1.03.2011.

²⁰ *Япония и Россия подтвердили готовность искать взаимоприемлемое решение территориальной проблемы и вести дискуссии в спокойной обстановке*, 11.02.2011, <http://www.itar-tass.com/level2.html?NewsID=15945667&PageNum=5>, data odczytu: 18.02.2011.

²¹ *Главам МИД России и Японии так и не удалось в результате переговоров найти "точку" соприкосновения по территориальному вопросу*, 11.02.2011, <http://www.itar-tass.com/level2.html?NewsID=15946386&PageNum=5>, data odczytu: 18.02.2011.

nie przyniosła rozwiązania²². Szef administracji Kremla Siergiej Naryszkin powiedział na spotkaniu z Maeharą, że kontynuowanie rozmów na temat Kuryli jest bez sensu. Oświadczył, że rosyjski prezydent i tak będzie jeździł odwiedzać ten "rosyjski region"²³.

Mimo nieakceptowanej przez Tokio polityki Moskwy, Japonia nie zamraża współpracy gospodarczej z Rosją. Korporacja Okuma planuje otworzyć na Uralu fabrykę obrabiarek²⁴. Japoński koncern Toyota wraz z kompaniami Mitsui i Sollers zaczyna w 2012 roku we Władywostoku produkcję samochodów osobowych²⁵. Wiosną 2011 roku w Japonii będzie się prezentować Obwód Irkucki, co zostanie przygotowane przy współpracy z ambasadą Rosji w Japonii. Prezentacja będzie miała na celu przyciągnięcie japońskich inwestorów w dziedzinie ekologii, przetwórstwa drewna, infrastruktury transportowej²⁶ (na tym obszarze funkcjonują już takie wspólne przedsiębiorstwa jak TM Bajkał, specjalizujący się w przemyśle leśnym oraz INK Siewier i INK Zapad działające na polu nafto-gazowy²⁷).

Współpraca, mimo negatywnej atmosfery politycznej, rozwija się także na polach pozagospodarczych. Delegacja japońskich lekarzy reprezentowana przez głównego lekarza Narodowego Medycznego i Naukowego Centrum, odwiedziła szereg medycznych instytucji na Sachalinie. Podczas wizyty lekarze oświadczyli, że Japonia staje się coraz bardziej otwarta dla pacjentów spoza swych granic, a także na współpracę i wymianę doświadczenia w leczeniu z lekarzami z innych krajów²⁸. Japonia zaoferowała także Rosji pomoc w organizacji szczytu APEC w 2012 r., który odbędzie się we Władywostoku, a 9 lutego 2011 r. we Władywostoku rozpoczął się tradycyjny, 44ty festiwal kina japońskiego²⁹. Japonia i Rosja mają też współpracować w celu zapobieżenia kolejnym przypadkom przekupstwa rosyjskich urzędników przez firmy zajmujące się rybołówstwem (w lutym tego roku wyszła na jaw sprawa przekupstwa rosyjskich urzędników przez japońskich rybaków, którzy za łapówki bezprawnie przewyższali kwoty połowu ryb w wyłącznej strefie ekonomicznej Rosji). Rosja i Japonia szykują się do podpisania porozumienia w sprawie walki z kłusownictwem i bezprawnym

---

²² Лавров предложил создать совместную с Японией комиссию историков, Маэхара сомневается в ее целесообразности, 11.02.2011, <http://www.itar-tass.com/level2.html?NewsID=15945643&PageNum=5>, data odczytu: 18.02.2011.

²³ Rosja: Spór o Kuryle bez sensu. I tak będą nasze, <http://www.tvn24.pl/12691,1692523,0,1,rosja-spor-o-kuryle-bez-sensu-i-tak-beda-nasze.wiadomosc.html>, data odczytu: 1.03.2011.

²⁴ Японская корпорация "Окума" построит на Урале станкостроительный завод, 3.02.2011, <http://www.itar-tass.com/level2.html?NewsID=15918085&PageNum=4>, data odczytu: 8.02.2011.

²⁵ "Тойота" вместе с компаниями "Мицуи" и "Соллерс" начнет в 2012 году во Владивостоке выпуск легковых автомобилей - газета "Никкэй", 10.02.2011, <http://www.itar-tass.com/level2.html?NewsID=15940726&PageNum=6>, data odczytu: 18.02.2011.

²⁶ <http://www.itar-tass.com/level2.html?NewsID=15766469&PageNum=3>, 14.12.2010.

²⁷ Тамże.

²⁸ Японские врачи обменялись опытом с сахалинскими медиками, 2.02.2011, <http://www.itar-tass.com/level2.html?NewsID=15915347&PageNum=4>, data odczytu: 8.02.2011.

²⁹ Во Владивостоке открылся традиционный фестиваль японского кино, 9.02.2011, <http://www.itar-tass.com/level2.html?NewsID=15936058&PageNum=7>, data odczytu: 18.02.2011.

połowem ryb w przygranicznych rejonach³⁰. Weszła również w życie umowa między Rosją a Japonią o wzajemnej pomocy prawnej w sprawach karnych. Ma to się przyczynić do większej efektywności pracy organów ochrony prawnej w sprawach bezprawnej działalności transgranicznej. W związku z tym, na Sachalin przybyła japońska delegacja czterech oficerów oddziału do spraw walki z międzynarodową przestępczością zorganizowaną. Odbędą szereg spotkań ze swoimi odpowiednikami na Sachalinie, będą rozmawiać o walce z międzynarodową przestępczością zorganizowaną w sferze przemytu wodnych zasobów biologicznych, narkotyków i broni. Takie spotkanie odbywa się nie po raz pierwszy³¹.

Intensywna polityka Rosji wobec spornych z Japonią wysp trwająca od listopada ubiegłego roku rodzi pytanie o swoje przyczyny i celowość. Część analityków wskazuje, że działania Moskwy a w szczególności Miedwiediewa mają znaczenie tylko dla wewnętrznej polityki i mają na celu zyskanie poparcia wyborców. Miedwiediew i Putin walczą między sobą o jak najsilniejszą pozycję i poparcie społeczeństwa w związku z tym, że, jak uzgodnili między sobą, tylko jeden z nich wystartuje w wyborach prezydenckich w 2012 r. Prasa japońska wskazuje, że Miedwiediew chce przedstawić siebie, jako silnego narodowego lidera nawet za cenę popsucia stosunków z Japonią³². Podobnie oceniana była ustawa parlamentu japońskiego z lipca 2009 r., w której Terytoria Północne nazwane zostały nieodłączną, odwieczną częścią Japonii³³ oraz dokument japońskiej Rady Ministrów z listopada 2009 r., w którym sporne wyspy zostały nazwane „bezprawnie okupowanym przez Federację Rosyjską terytorium”³⁴. Ustawa parlamentu była związana ze zbliżającymi się niezmiernie ważnymi wyborami do niższej izby parlamentu, Izby Reprezentantów i deputowani chcieli przypodobać się wyborcom. To właśnie te wybory przyniosły przełomową zmianę władzy w Japonii.

Jednak są również opinie kwestionujące wagę czynnika wyborczego. Wskazuje się, że obecny prezydent nie ma wielkich szans na zwiększenie poparcia wśród konserwatystów-nacjonalistów, gdyż jest przez nich postrzegany za „słabeusza” i potrzebuje poparcia „modernistów”, którzy uważają spór z Japonią za bezsensowny³⁵. Celem, który według analityków o takim zdaniu, może przyświecać ostrej polityce Miedwiediewa wobec wysp może być chęć osiągnięcia mocnej pozycji w regionie Azji Pacyfiku,

---

³⁰ *Россия и Япония готовят к подписанию соглашение по борьбе с браконьерством и незаконным выловом рыбы в прибрежных районах* – Лавров, 11.02.2011, <http://www.itar-tass.com/level2.html?NewsID=15945702&PageNum=5>, data odczytu: 18.02.2011.

³¹ *Вступил в силу Договор между Россией и Японией о взаимопомощи по уголовным делам*, 11.02.2011, <http://www.itar-tass.com/level2.html?NewsID=15944287&PageNum=5>, data odczytu: 18.02.2011.

³² Takashi Sadahiro, *Medvedev's Kunashiri visit seen as a self-serving stunt*, „Yomiuri Shimbun”, 3.11.2010, dostępne na: <http://www.yomiuri.co.jp/dy/national/T101102003964.htm>, data odczytu: 4.11.2010.

³³ А. Кобзев, *Парламент вернул Курилы Японии*, GZT.RU 11.06.2009, dostępne na: <http://www.gzt.ru/topnews/politics/-parlament-vernul-kurily-yaponii-/242707.html?from=linksfromsingle>, data odczytu: 3.11.2010.

³⁴ О. Шмагун, П. Химшиашвили, *Без вины оккупанты*, GZT.RU, 25.11.2009, dostępne na: <http://www.gzt.ru/Gazeta/-bez-viny-okkupanty-/273507.html?from=copiedlink>, data odczytu: 3.11.2010.

³⁵ www.gazeta.ru, 10.02.2011, cyt. za: P. K. Baev, *Moscow Learns to Play by Asia-Pacific Rules*, „Eurasia Daily Monitor”, Volume: 8, Issue: 31, 14.02.2011, dostępne na: [http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews\[swords\]=8fd5893941d69d0be3f378576261ae3e&tx_ttnews\[any_of_the_words\]=kuriles&tx_ttnews\[tt_news\]=37507&tx_ttnews\[backPid\]=7&cHash=b1ce91f97162f3bbf3fc38bfd7af98e7](http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews[swords]=8fd5893941d69d0be3f378576261ae3e&tx_ttnews[any_of_the_words]=kuriles&tx_ttnews[tt_news]=37507&tx_ttnews[backPid]=7&cHash=b1ce91f97162f3bbf3fc38bfd7af98e7), data odczytu: 28.02.2011.

gdzie kwestia suwerenności jest traktowana bardzo poważnie. Wskazują oni, że Rosja osłabiła swoją pozycję oddając sporne wyspy na Amurze Chinom i teraz chce pokazać swoje twarde stanowisko w sprawie Kuryli zwłaszcza wobec zbliżającego się szczytu APEC we Władywostoku w 2012 r.³⁶.

Jeśli chodzi o wizyty rosyjskich władz na wyspach, to są one przedstawiane również w ten sposób, że mają na celu przeprowadzenie kontroli wydawania środków przekazywanych na rozwój wysp³⁷. Rosja w rozmowach z Japonią wskazuje na swoją odpowiedzialność za rozwój wysp. Jeśli chodzi o wizyty oficjeli wojskowych to władze i komentatorzy wskazują, że były one dawno planowane i wpisują się w ogólny kurs reformowania konwencjonalnych sił zbrojnych w Rosji³⁸. Wskazują, że działania te nie są wymierzone przeciw Japonii. W kwestii zbrojenia się Federacji w obszarze, analitycy rosyjscy podkreślają, że arsenał 18tej dywizji stacjonującej na Rosyjskim Dalekim Wschodzie jest w bardzo złym stanie i jej dozbrojenie jest konieczne dla Rosji³⁹. Ekspert wskazuje również, że Rosja mówiąc o potrzebie dozbrojenia Kuryli ma raczej na myśli Kuryle na północ od ostatniej spornej wyspy, Etorofu, które były bazami militarnymi w czasie zimnej wojny, a teraz są porzucone. Według analityków, zbrojenie się Rosji w tym obszarze nie jest wymierzone przeciwko Japonii tylko przeciw USA⁴⁰, które mogłyby przez niezamieszkałe wyspy przeprowadzić inwazję na Morze Ochockie. Aby mogło być ono bezpiecznym schronieniem dla strategicznych nuklearnych łodzi podwodnych, Rosja rozlokowuje Mistrale, aby wzmocnić cały łańcuch, a nie tylko jego część sporną z Japonią⁴¹.

Ciężko jest ocenić motywację Rosji do podjęcia intensywnej polityki wobec spornych wysp, nie ma co do tego wspólnej opinii wśród analityków. Argumenty o potrzebie rozwoju wysp są racjonalne, zwłaszcza, że już za prezydentury Putina powstał program na rzecz ich rozwoju. Wydaje się także, że i siły rosyjskie w tym regionie wymagają modernizacji. Możliwe, że rzeczywiście Rosja chce się umocnić w Azji Pacyfiku, sensowny jest wciąż argument o nasileniu tych działań w związku z nadchodzącymi wyborami prezydenckimi. Wiele wskazuje więc na to, że działania Rosji wobec spornych wysp, godzące w stanowisko Japonii, mogą w istocie nie być podejmowane z myślą o Japonii. Niezależnie od motywacji Moskwy, Tokio znajduje się w trudnym położeniu, gdyż jej działania są sprzeczne z jego stanowiskiem w spornej kwestii, co więcej umacnia ona swoją pozycję na wyspach, także na arenie międzynarodowej, otwierając je na zagranicznych inwestorów. Ekspert rosyjski wskazuje, że Japonia niewiele może zrobić, a zaostrzenie stosunków nie leży w jej interesach gospodarczych jak też politycznych, gdyż Rosja może przestać popierać jej członkostwo w Radzie Bezpieczeństwa ONZ⁴².

---

³⁶ "Kommersant", luty 2011, cyt. za: *Moscow Learns to...* op. cit.

³⁷ *Russian Military Build-up...* op. cit.

³⁸ "Novvy Region", 6.07.2010, cyt. za: *Moscow Explores Asia-Pacific...*, op. cit.

³⁹ "Nezavisimoye Voennoye Obozreniye", 11.02.2011, cyt. za: *Moscow Learns to...*, op. cit.

⁴⁰ *Russian Military Build-up...*, op. cit.

⁴¹ *Russian Military Build-up...*, op. cit.

⁴² *Японии не следует обострять отношения с Россией из-за Курильских островов, считает российский эксперт* 16.02.2011, <http://www.itar-tass.com/level2.html?NewsID=15960417&PageNum=1>, data odczytu: 18.02.2011.

Ograniczenie współpracy gospodarczej byłoby pozbawieniem się głównego narzędzia, w jakim Japonia upatruje szansy na odzyskanie spornych wysp, sytuacja jest więc dla Tokio bardzo skomplikowana.

Mimo ostrej polityki, ministerstwo spraw zagranicznych Rosji twierdzi, że Moskwa jest wciąż gotowa przekazać Japonii dwie najbliższe położone niej wyspy⁴³. Niezależnie od tego, wydaje się, że spór nie znajdzie rozwiązania w obecnych warunkach, musiałaby całkowicie zmienić się sytuacja polityczna obu krajów, jak też międzynarodowa, żeby Japonia i Rosja porozumiały się w sprawie wysp. Obecnie nie ma między nimi wspólnych płaszczyzn porozumienia, które mogłyby sprawić, że negocjacje w tej kwestii doprowadziłyby do porozumienia i podpisania traktatu pokojowego.

* * *

Małgorzata Stańczyk – współpracownik Zespołu Analiz Fundacji Amicus Europae. Doktorantka w Zakładzie Azji Wschodniej Wydziału Studiów Międzynarodowych i Politologicznych Uniwersytetu Łódzkiego. Jej zainteresowania naukowe skupiają się na Rosyjskim Dalekim Wschodzie i Syberii, stosunkach Japonii z UE, USA i Rosją oraz na dyplomacji publicznej.

Tezy przedstawiane w „Biuletynie OPINIE” Fundacji *Amicus Europae* nie zawsze odzwierciedlają jej oficjalne stanowisko.

---

⁴³ „Kommersant”, 3.11.2011., cyt. za: [P. Felgenhauer](#), *The Kurile Islands...*, op. cit.

Nadrzędną misją Fundacji AMICUS EUROPÆE jest popieranie integracji europejskiej, a także wspieranie procesów dialogu i pojednania, mających na celu rozwiązanie politycznych i regionalnych konfliktów w Europie.

Do najważniejszych celów Fundacji należą:

- Wspieranie wysiłków na rzecz budowy społeczeństwa obywatelskiego, państwa prawa i umocnienia wartości demokratycznych;
- Propagowanie dorobku politycznego i konstytucyjnego Rzeczypospolitej Polskiej;
- Propagowanie idei wspólnej Europy i upowszechnianie wiedzy o Unii Europejskiej;
- Rozwój Nowej Polityki Sąsiedztwa Unii Europejskiej, ze szczególnym uwzględnieniem Ukrainy i Białorusi;
- Wsparcie dla krajów aspirujących do członkostwa w organizacjach europejskich i euroatlantyckich;
- Promowanie współpracy ze Stanami Zjednoczonymi Ameryki, szczególnie w dziedzinie bezpieczeństwa międzynarodowego i rozwoju gospodarki światowej;
- Integracja mniejszości narodowych i religijnych w społeczności lokalne;
- Propagowanie wiedzy na temat wielonarodowej i kulturowej różnorodności oraz historii naszego kraju i regionu;
- Popularyzowanie idei olimpijskiej i sportu.

FUNDACJA AMICUS EUROPÆE

Al. Przyjaciół 8/5, 00-565 Warszawa,
Tel. +48 22 848 73 85, fax +48 22 629 48 16

www.kwasniewskialeksander.pl

e-mail: fundacja@fae.pl